

Tutkimuksen suorittamisesta

Turun, Salon ja Naantalın paikallisosastojen alueilla suoritettiin 1. 3.—31. 10. 1977 kokeilu, jonka aikana alueiden kaikki kymmenen alkoholimyymälää pidettiin suljettuina lauantaisin. Kokeilun seurantatutkimuksen tekivät Alkon myyntiosasto ja Alkoholipoliittinen tutkimuslaitos.

Alkoholipoliittisen tutkimuslaitoksen tehtävänä oli selvittää, mitä vaikutuksia alkoholin saatavuuden rajoittamisella on juopumushäiriöihin sekä mahdollisten vaihtoehtoisten päihdyttävien aineiden käyttöön.

Lauantaisulkemiskokeilun vaikutuksia tutkittiin tyypillisen koe—kontrolli-asetelman avulla. Koepaikkakunnaksi valittiin Turku ja vertailupaikkakunnaksi Tampere. Paikkakunnilta kerättiin tietoa ja esijaksolta 1. 2.—28. 2. 1977, I koejaksolta 1. 3.—28. 3. 1977 ja II koejaksolta 4. 10.—31. 10. 1977.

Pääaineiston muodostavat tiedot poliisin suorittamista miesten säilöönotoista. Lisäksi kerättiin havainnointiaineistoa häiriöpaikoilta, keskiolutbaareista ja ravintoloista. Kokeilualueen ja vertailupaikkakunnan poliisien keskuudessa suoritettiin kysely yleisestä järjestystilanteesta sekä laittomasta liikkeestä.

Tutkimuksen aikana ilmeni, että Turun poliisi muutti säilöönottokäytäntöään helmikuussa 1977. Poliisin tehostetun toi-

Tämä artikkeli perustuu tekijän tutkimukseen Lauantaisulkemiskokeilu ja juopumushäiriöt. Alkoholipoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimusseloste no 113, 1978.

minnan vaikutusten arviointi säilöönottojen kokonaismääriin ja eri osaryhmiin tuli näin ollen tarkastelun piiriin kokeilun alkoholipoliittisten vaikutusten ohella.

Taulukoissa esitetään Turun säilöönottojen eri osaryhmien prosenttijakaumat sekä korjatut muutokset koejaksoilta ja erikseen lauantapäiviltä. Koe- ja vertailupaikkakuntien säilöönottotiedoista laskettiin molempien koejaksojen muutokset pitämällä esijaksoa vertailuperustana. Turun muutoksista eliminoitiin Tampereen muutosten avulla molemmilla paikkakunnilla esiintyneiden yhteisten tekijöiden vaikutukset. Näin Turun korjattuun muutokseen jää jäljelle alkoholin saatavuuden rajoittamisen ja poliisin tehostetun toiminnan vaikutus (ks. tarkemmin Säilä 1978, 3—5).

Poliisin tehostettu toiminta ja alkoholin saatavuuden rajoittaminen kietoutuvat laskentateknisesti erottamattomaksi kokonaisuudeksi. Lauantaisulkemiskokeilun erityistä vaikutusta juopumushäiriöiden määrään ja osaryhmiin ei näin ollen voida esittää. Tutkimuksesta voidaan kuitenkin tehdä päätelmiä alkoholin saatavuuden rajoittamisen ja poliisin tehostetun toiminnan vaikutusten suunnasta.

Alkoholin saatavuus, juopumushäiriöt ja niiden kontrolli

Useassa yhteydessä on todettu säilöönottojen määrän noudattelevan pääpiirteissään alkoholin kokonaiskulutuksessa tapahtuneita vaihteluita. Säilöönottotilastot ovat kuitenkin erittäin herkkiä reagoimaan pieniinkin lainsäädännön, poliisitoi-

minnan ja alkoholin saatavuuden muutoksiin. Nämä pienet ja usein lyhytaikaiset muutokset eivät välttämättä näy vuositilastoissa.

Alkoholin saatavuuden äkillisen rajoittamisen vaikutuksista säilöönottojen määriin on tietoja mm. Ruotsin Systembolagetin lakon ajalta keväällä 1963, jolloin säilöönottojen määrä laski Tukholmassa puoleen edelliseen vuoteen verrattuna (Alkoholkonflikten 1963). Samoin Alkon myymälähenkilökunnan osittaisen lakon aikana keväällä 1971 ja täydellisen lakon aikana keväällä 1972 laski Helsingissä suoritettujen säilöönottojen määrä noin puoleen normaalista (Pöysä 1971; Säilä 1973).

Käytettävissä on varsin niukasti tietoiseen alkoholin saatavuuden muuttamiseen liittyviä tutkimuksia. Ruotsissa kokeiltiin alkoholimyymälöiden päivittäisten aukioloaikojen lyhentämistä 1—3 tunnilla tammikuun 1957 ja joulukuun 1958 välisenä aikana. Aukioloaikojen kokeellisella lyhentämisellä ei todettu olleen vaikutusta säilöönottojen määriin (PM 1959; SOU 1974:91).

Poliisikäytännön muutokset vaikuttavat myös säilöönottojen määriin. Tehostetun järjestyksen valvonnan aikana kohosi säilöönottojen määrä Helsingissä kaksinkertaiseksi normaaliin verrattuna (Järjestys-74). Sitä vastoin 13. 2.—29. 2. 1976 olleen poliisien lakon seurauksena laskivat helmikuun säilöönottojen määrät kaupungeissa ja kauppaloissa puoleen edellisen vuoden vastaavaan kuukauteen verrattuna (Alkon vuosikirja 1976). Muutokset alkoholin saatavuudessa ja poliisikäytännössä vaikuttavat säilöönottojen kokonaismäärän ohella myös niiden osaryhmiin. Erityisolosuhteissa saattaa poliisin suojiin joutua erilaista ainesta kuin normaalisti.

Turun miesten säilöönottojen määrät ja säilöönoton perusteet koeasetelman aikana

Tarkasteltaessa säilöönottojen kokonaismäärien kehitystä Turussa lauantaissulke-

Taulukko 1. Turun miesten säilöönottojen kokonaismäärät ja korjatut muutokset esijakson, I koejakson ja II koejakson aikana (kaikki päivät ja lauantait)

	esijakso		I koejakso		II koejakso	
	N	N	I korjattu	N	II korjattu	
			muutos, %		muutos, %	
kaikki päivät	752	977	+ 7	941	+10	
lauantait	152	136	-22	167	- 4	

Korjatut muutokset on laskettu kunkin jakson päivittäisistä säilöönottojen lukumääristä.

miskokeilun aikana havaitaan, että säilöönottojen kokonaismäärä kasvoi kokeilun alussa 7 % ja kokeilun lopussa 10 %. Sen sijaan lauantapäivien säilöönottojen määrät laskivat kokeilun alussa runsaan viidenneksen ja kokeilun lopussa 4 % (taulukko 1).

Poliisin tehostettu toiminta jatkui koko kokeilun ajan. Sen lisäävän vaikutuksen suuruutta säilöönottojen kokonaismääriin on kuitenkin mahdotonta laskea, sillä se sekoittuu alkoholin saatavuuden rajoittamisen mahdollisiin vaikutuksiin. Lauantaissulkemiskokeilun alentavasta vaikutuksesta säilöönottojen määriin saatiin tietoja Paimiosta, Paraisilta ja Raisiosta. Lisäksi Raisiosta ja Salosta raportoitiin lauantapäivien säilöönottomäärien vähentymisestä edelliseen vuoteen verrattuna (Säilä 1978, liite 5).

Säilöönoton perusteesta saadaan selville, minkälaisen käyttäytymisen takia on jouduttu poliisin suojiin selviämään.

Päihtymys säilöönoton perusteena väheni Turussa kokeilun alussa kolme neljäsosaa, itsestään huolehtimaan kykenemättömien ja sammuneiden ryhmä säilyi ennallaan (taulukko 2 a). Sen sijaan häiriöllisten tai pahennusta herättäneiden määrä kasvoi runsaan kolmanneksen ja väkivaltaisten tai vaarallisten ryhmässä on havaittavissa vajaan kolmanneksen supistuminen.

Kokeilun lopussa on päihtymys säilöönoton perusteena nelinkertaistunut. Itsestään huolehtimaan kykenemättömien ja sammuneiden ryhmässä voidaan havaita neljänneksen supistuminen. Häiriöllisyys

Taulukko 2 a. Turun miesten säilöönottoperusteen prosenttijakaumat ja korjatut muutokset (kaikki päivät)

	esijakso		I koejakso		II koejakso	
	%	%	I korjattu	%	II korjattu	%
			muutos, %		muutos, %	
päihtymys	5	(1)	(-76)	14	+265	
kykenemätömyys huolehtia itsestään, sammuminen	64	69	± 0	50	- 24	
häiriöllisyys, pahennuksen herättäminen	23	23	+37	30	+ 46	
väkivaltaisuus tai vaarallisuus	7	5	-32	4	- 57	
muu	(1)	(2)	(+57)	(2)	(+102)	
yhteensä	100	100	+ 7	100	+ 10	
N	(752)	(977)		(941)		

Korjatut muutokset on laskettu kunkin perusteryhmän päivittäisistä säilöönottojen lukumääristä. Jakaumien prosentit on merkitty sulkeisiin eikä muutoksia ole laskettu, jos kaikki kantalukena käytettävät säilöönottotapausten lukumäärät ovat alle 30.

tai pahennuksen herättäminen on yleistynyt jonkin verran kokeilun kestäessä. Väkivaltaisuus tai vaarallisuus säilöönotton perusteena on kokeilun kuluessa supistunut vielä entisestäänkin.

Lauantaipäivinä on päihtymys-ryhmä supistunut kokeilun alussa, mutta kokeilun lopussa tämä pieni ryhmä on kasvanut moninkertaiseksi (taulukko 2 b). Kykenemättömyys huolehtia itsestään tai sammuminen on vähentynyt kokeilun alussa runsaat kaksi viidenneistä, ja vielä kokeilun lopussakin tässä perusteryhmässä on havaittavissa vajaan kahden viidenneksen supistuminen. Häiriöllisyys tai pahennuksen herättäminen säilöönottoperusteena yleistyi vajaan kaksi viidenneistä kokeilun alussa ja viidenneksen kokeilun lopussa.

Edellä oleva antaa aihetta olettaa poliis-

Taulukko 2 b. Turun miesten säilöönottoperusteen prosenttijakaumat ja korjatut muutokset (lauantait)

	esijakso		I koejakso		II koejakso	
	%	%	I korjattu	%	II korjattu	%
			muutos, %		muutos, %	
päihtymys	(3)	(1)	(-65)	(15)	(+490)	
kykenemättömyys huolehtia itsestään, sammuminen	59	57	-44	45	- 36	
häiriöllisyys, pahennuksen herättäminen	26	34	+39	34	+ 20	
väkivaltaisuus tai vaarallisuus	(9)	(7)		(5)		
muu	(3)	(1)		(2)		
yhteensä	100	100	-22	101	- 4	
N	(152)	(136)		(167)		

Korjatut muutokset on laskettu kunkin perusteryhmän päivittäisistä säilöönottojen lukumääristä. Jakaumien prosentit on merkitty sulkeisiin eikä muutoksia ole laskettu, jos kaikki kantalukena käytettävät säilöönottotapausten lukumäärät ovat alle 30.

sin ottaneen suojiinsa aikaisempaa lievemmin päihtyneitä. Tehostettu toiminta on saattanut tuoda poliisin asiakkaiksi marginaaliryhmään kuuluvia päihtyneitä, jotka on normaalioloissa jätetty viemättä putkaan.

Poliisin tehostetun toiminnan tulosta saattaa olla myös väkivaltaisten tai vaarallisten päihtyneiden väheneminen kokeilun aikana. Tämä selittyy sillä, että asioihin on ehditty kiinnittää huomiota jo varhaisvaiheessa, jolloin väkivaltatilannetta ei ole ehtinyt syntyä. Myös pahennusta herättäneiden ryhmän kasvu viittaa tehostettuun toimintaan (Järjestys-74).

Alkoholien saatavuuden rajoittamisen tiedetään vaikuttavan vähentävästi sekä häiriöllisten että hiljaisten juopuneiden määriin (Säilä 1973). Alkon myymälähenkilökunnan lakon aikana tuli poliisin

tietoon vähemmän pahoinpitelyrikoksia kuin edellisen vuoden vastaavana aikana. Törkeät pahoinpitelyt vähenivät tässä ryhmässä suhteellisesti eniten (Takala 1973).

Mikäli Turun poliisin säilöönottoperusteen merkitsemistapa ei ole muuttunut kokeilun aikana, on selviämään joutunut erilaista ainesta kuin normaalisti. Tämä vahvistaa toisaalta poliisin tehostetun toiminnan jatkumista ja selittää säilöönottojen kokonaismäärän kasvun kokeilun aikana. Myös lauantaipäivien säilöönottojen palautuminen lähes normaalille tasolle kokeilun lopussa selittyy poliisin tehostetulla toiminnalla. Toisaalta saamme aiheen olettaa, että alkoholin saatavuuden rajoittamisella on ollut edullinen vaikutus juopumustilanteeseen. Poliisin suojiin joutui kokeilun aikana lievemmin päihtyneitä kuin normaalisti, ja etenkin kokeilun lopussa otettiin selviämään runsaasti marginaalijuopoiksi luonnehdittavia päihtyneitä. Sen sijaan sammuneiden ja väkivaltaisten tai vaarallisten ryhmät supistuivat kokeilun kestäessä.

Päihdyttävä aine ja sen hankkiminen

Alkoholin saatavuuden rajoittuessa saat-
taa syntyä siirtymistä vaihtoehtojen
päihdyttävien aineiden käyttöön. Alkon
myymälähenkilökunnan lakon aikana ha-
vaittiin siirtymistä keskioluen ja denatu-
roitujen aineiden käyttöön (Säilä 1973).

Lauantaisulkemiskokeilun aikaisia Tu-
run miesten säilöönottoja tarkasteltaessa
huomataan, että viinat ja viinit käsittävä
aineryhmä on kasvanut kokeilun aikana
keskimääräistä vähemmän (taulukko 3 a).
Sen sijaan oluet käsittävä aineryhmä
kasvoi kokeilun alkupuolella neljäsosan,
mutta kokeilun lopussa havaitaan enää
kymmenesosan kasvu.

Lauantaipäivien säilöönotoissa päihty-
myksen aiheuttaneen aineen viina- ja
viiniryhmä supistui kolmanneksella ko-
keilun alussa ja vain 5 % sen lopussa
(taulukko 3 b).

Päihtymyksen aiheuttaneen aineen
muu tai tuntematon ryhmä sisältää mm.

Taulukko 3 a. Päihtymyksen aiheuttaneen aineen prosenttijakaumat ja korjatut muutokset Turun miesten säilöönotoissa (kaikki päivät)

	esijakso %	I koejakso % I korjattu muutos, %	II koejakso % II korjattu muutos, %
viina tai muu väke- vä juoma	91	65 57	62
viini		26 32	27
		89 + 3	89 + 9
A-olut	8	(3) (3)	3
keskiolut		5 7	7
		10 +26	10 +11
muu tai tuntematon		(1) (1)	(1)
yhteensä	100	100	+ 7 100
N	(752)	(977)	(941)

Korjatut muutokset on laskettu kunkin aineryhmän päivittäisistä säilöönottojen lukumääristä. Jakaumien prosentit on merkitty sulkeisiin eikä muutoksia ole laskettu, jos kaikki kantaluina käytettävät säilöönottotapausten lukumäärät ovat alle 30.

Taulukko 3 b. Päihtymyksen aiheuttaneen aineen prosenttijakaumat ja korjatut muutokset Turun miesten säilöönotoissa (lauantait)

	esijakso %	I koejakso % I korjattu muutos, %	II koejakso % II korjattu muutos, %
viina tai muu väke- vä juoma	92	74 53	67
viini		(18) 29	22
		82 -31	89 - 5
A-olut	(8)	(3) (4)	(7)
keskiolut		(5) (11)	(4)
		(15)	(11)
muu tai tuntematon	—	(3)	—
yhteensä	100	100	-22 100
N	(152)	(136)	(167)

Korjatut muutokset on laskettu kunkin aineryhmän päivittäisistä säilöönottojen lukumääristä. Jakaumien prosentit on merkitty sulkeisiin eikä muutoksia ole laskettu, jos kaikki kantaluina käytettävät säilöönottotapausten lukumäärät ovat alle 30.

korvikkeet ja laittoman alkoholin. Näitä tapauksia ei raportoitu Turun poliisin täyttämässä säilöönottokaavakkeissa. Poliisille osoitetun kyselyn mukaan korvikkeiden käyttö ei yleistynyt Turussa kokeilun aikana (Säilä 1978, liite 5).

Säilöönottotapauksissa normaalioloissa harvinaisten, laillisten päihdyttävien aineiden käyttö oli yleisempää lauantaistulkemiskokeilun alussa kuin kokeilun lopussa. Alkoholipoliittisesti tärkeää on, että alkoholin saannin rajoittaminen ei lisännyt korvikkeiden tai laittoman alkoholin käyttöä säilöönottoon johtaneissa päihtymystapauksissa.

Säilöönottoon johtaneissa päihtymystapauksissa on nautittu aine normaalioloissa hankittu pääasiallisesti Alkon vähittäismyymälästä. Poikkeustilanteissa, kuten Alkon myymälähenkilökunnan lakan aikana, voidaan havaita harvinaisten hankkimistapojen yleistymistä (Säilä 1973).

Tarkastellessamme Turun lauantaistulkemiskokeilun aikaisia miesten säilöönottoja huomaamme, että kokeilu ei ole alussa vaikuttanut alkoholin hankkimiseen Alkon myymälästä (taulukko 4 a). Sen sijaan keskioluen vähittäismyynti- ja anniskelupaikan sekä anniskeluravintolan käsittävä hankkimistaparyhmä on kasvanut kolmanneksella ja muu tai tuntematon tapa on lisääntynyt vajaat kaksi kolmasosaa. Kokeilun lopussa on Alkon myymälän käsittävä hankkimistaparyhmä kasvanut kymmenesosan, sen sijaan ravintolat sekä keskioluen hankkimispaikat ja muun tai tuntemattoman tavan käsittävät ryhmät ovat supistuneet kokeilun kuluessa.

Lauantaipäivät osoittavat, että Alkosta ostettua juomaa on ollut käytettävissä ja että keskioluen hankkimiseen ja ravintolapalvelujen käyttöön on turvauduttu kokeilun aikana (taulukko 4 b). Korvaavien alkoholin hankkimistapojen käyttö ei kuitenkaan ole ollut täysin kattavaa, sillä lauantaipäivien säilöönottojen määrässä on tapahtunut laskua.

Lauantaistulkemiskokeilun alussa on huomattavissa kasvua sellaisissa hankki-

Taulukko 4 a. Päihtymyksen aiheuttaneen aineen hankkimistavan prosenttijakaumat ja korjatut muutokset Turun miesten säilöönotoissa (kaikki päivät)

	esijakso %	I koejakso % I korjattu muutos, %	II koejakso % II korjattu muutos, %
Alkon myymälä	80	78 + 1	82 +11
keskioluen vähittäismyynti- tai anniskelupaikka, anniskeluravintola	14	18 +33	12 - 2
muu tai tuntematon	7	5 +62	5 +24
yhteensä N	101 (752)	101 (977)	+ 7 99 (941) +10

Korjatut muutokset on laskettu kunkin hankkimistaparyhmän päivittäisistä säilöönottojen lukumäärästä.

Taulukko 4 b. Päihtymyksen aiheuttaneen aineen hankkimistavan prosenttijakaumat ja korjatut muutokset Turun miesten säilöönotoissa (lauantait)

	esijakso %	I koejakso % I korjattu muutos, %	II koejakso % II korjattu muutos, %
Alkon myymälä	82	63 -42	76 -10
keskioluen vähittäismyynti- tai anniskelupaikka, anniskeluravintola	(14)	28 (+76)	(17) (+23)
muu tai tuntematon	(5)	(9)	(7)
yhteensä N	101 (152)	100 (136)	-22 100 (167) - 4

Korjatut muutokset on laskettu kunkin hankkimistaparyhmän päivittäisistä säilöönottojen lukumäärästä.

Jakaumien prosentit on merkitty sulkeisiin eikä muutoksia ole laskettu, jos kaikki kantalukuina käytettävät säilöönottotapausten lukumäärät ovat alle 30.

mistavoissa, jotka ovat yleensä harvinaisia säilöönottoon johtavissa päihtymystapauksissa. Tämä ilmiö on menettänyt merkitystään kokeilun lopussa. Vaihtoehtoisten hankkimistapojen käyttö on ollut lyhytaikaista ja niiden merkitys on vähentynyt kokeilun kuluessa. Myös lauantapäivien havainnointitiedot viittaavat siihen, että keskiolutbaarien suosio kasvoi jonkin verran kokeilun alussa, mutta kokeilun lopussa asiakasmäärä jopa väheni. Päihtyneiden määrässä ei sen sijaan voitu havaita oleellisia muutoksia kokeilun kestäessä. Ravintoloiden asiakaslaakenta taas osoitti, että lauantaisulkemiskokeilun aikana ei voitu havaita oleellista ravintolapalvelujen käytön lisääntymistä (Säilä 1978, liitteet 2 ja 3).

Muu tai tuntematon hankkimistapa säilöönottoon johtaneissa päihtymystapauksissa on supistunut kokeilun kestäessä. Tämä ryhmä sisältää sekä laillisia että laittomia hankkimistapoja. Säilöönoton yhteydessä ilmoitettiin juoma laittomasti hankituksi vain 1–2 tapauksessa kummankin koejakson aikana.

Lauantaisulkemiskokeilun aikana ei voida todeta siirtymistä laittomasti hankittujen alkoholijuomien käyttöön säilöönottoon johtaneissa päihtymystapauksissa.

Säilöönottopaikka ja -aika

Lauantaisulkemiskokeilun alussa on Turussa huomattavissa kasvua ulkoa ja julkisluonteisista sisätiloista säilöön otettujen ryhmissä. Asunnoista säilöön otettujen määrä on vähentynyt (taulukko 5 a). Kokeilun loppupuolella on ulkoa ja julkisluonteisista paikoista säilöön otettujen määrässä havaittavissa keskimääräistä vähäisempää kasvua. Sen sijaan asunnoista säilöön otettujen määrä on lisääntynyt kokeilun kuluessa.

Lauantapäivien julkisluonteisista sisätiloista ja ulkoa suoritettujen säilöönottojen määrät ovat supistuneet runsaalla neljänneksellä kokeilun alussa (taulukko 5 b). Myös kokeilun lopussa on ulkoa ja julkisluonteisista paikoista säilöön otettu-

Taulukko 5 a. Turun miesten säilöönottopaikan luonteen prosenttijakaumat ja korjatut muutokset (kaikki päivät)

	esijakso %	I koejakso % I korjattu muutos, %	II koejakso % II korjattu muutos, %
asunto	9	8 -7	8 +13
keskioluen anniskelu- paikka, an- niskeluravin- tola	(4)	(2)	(2)
julkisluontein- nen tai vas- taava sisätila	27	22 +2	22 + 2
ulkona	60	69 +3	68 + 4
yhteensä N	100 (752)	100 (977)	100 (941) +10

Korjatut muutokset on laskettu kunkin säilöönottopaikkaryhmän päivittäisistä säilöönottojen lukumääristä.

Jakaumien prosentit on merkitty sulkeisiin eikä muutoksia ole laskettu, jos kaikki kantalukuina käytettävät säilöönottotapausten lukumäärät ovat alle 30.

Taulukko 5 b. Turun miesten säilöönottopaikan luonteen prosenttijakaumat ja korjatut muutokset (lauantait)

	esijakso %	I koejakso % I korjattu muutos, %	II koejakso % II korjattu muutos, %
asunto	(10)	(16)	(9)
keskioluen anniskelu- paikka, an- niskeluravin- tola	(5)	(2)	(7)
julkisluontein- nen tai vas- taava sisätila	32	24 -29	25 -11
ulkona	53	57 -27	59 - 5
yhteensä N	100 (152)	99 (136)	100 (167) - 4

Korjatut muutokset on laskettu kunkin säilöönottopaikkaryhmän päivittäisistä säilöönottojen lukumääristä.

Jakaumien prosentit on merkitty sulkeisiin eikä muutoksia ole laskettu, jos kaikki kantalukuina käytettävät säilöönottotapausten lukumäärät ovat alle 30.

ja keskimääräistä vähemmän.

Kokeilun alun säilöönottojen määrän kasvu selittyy poliisin säilöönottokäytännön muutoksella, sillä katukuvan siistiminen on tehostetun toiminnan tavoite. Kokeilun loppupuolella on säilöönottojen kokonaiskasvusta vain osa selitettävissä poliisin tehostetulla toiminnalla. Näyttää siltä, että alkoholin saatavuuden rajoittaminen on rauhoittanut julkisia sisätiloja ja katukuvaa. Tämä johtopäätös saa lisätukea lauantaipäivistä. Samaan suuntaan viittaavat häiriöpaikkojen havainnoinnit (Säilä 1978, liite 4).

Alkoholin saatavuuden rajoittamisen on voitu havaita rauhoittavan katukuvaa ja julkisia paikkoja (Säilä 1973; Mäkelä 1974).

Säilöönoton suorittamisen ajankohta kertoo, milloin päihtyneitä esiintyy ja milloin kontrollia suoritetaan. Lauantaisulkemiskokeilun alussa on Turun säilöönottojen määrä vähentynyt päiväi-
kaan jonkin verran ja kokeilun lopussa jonkin verran kasvanut (taulukko 6 a). Muuna aikana suoritettut säilöönnotot ovat molemmilla koejaksoilla lisääntyneet viidenneksellä.

Lauantaipäivien tarkastelu osoittaa, että suunta on sama, joskin voimakkaampi. Päiväaikaan suoritettut säilöönnotot ovat vähentyneet kaksi viidesosaa ja muuna vuorokaudenaikana ne ovat lisääntyneet kymmenesosan kokeilun alussa ja vajaat kaksi kolmasosaa kokeilun lopussa (taulukko 6 b).

Edellä mainittu on selitettävissä joko poliisin tehostetun toiminnan tai päihtyneiden esiintymisajankohdan muuttumisen avulla. Alkon myymälähenkilökunnan lakon aikana voitiin havaita, että päiväaikaan suoritettujen säilöönottojen määrät vähenivät runsaammin kuin muuna vuorokaudenaikana suoritettut säilöönnotot (Säilä 1973). Päihtyneiden määrän vähentyessä tai poliisin tehostetun toiminnan aikana voidaan ajatella poliisin huomion kiinnittyvän tarkemmin muuna vuorokaudenaikana kuin päivällä suoritettaviin päihtyneiden säilöönottoihin. Potentiaaliset putkaan joutujat tulevat

Taulukko 6 a. Turun miesten säilöönottojen kellonajan prosenttijakaumat ja korjatut muutokset (kaikki päivät)

	esijakso %	I koejakso % I korjattu muutos, %	II koejakso % II korjattu muutos, %
10.01—18.00	58	55	- 5
00.01—10.00 ja			53
18.01—24.00	42	46	+20
yhteensä	100	101	+ 7
N	(752)	(977)	(941)

Korjatut muutokset on laskettu kunkin kellonaikaryhmän päivittäisistä säilöönottojen lukumääristä.

Taulukko 6 b. Turun miesten säilöönottojen kellonajan prosenttijakaumat ja korjatut muutokset (lauantait)

	esijakso %	I koejakso % I korjattu muutos, %	II koejakso % II korjattu muutos, %
10.01—18.00	63	45	-40
00.01—10.00 ja			35
18.01—24.00	38	55	+10
yhteensä	101	100	-22
N	(152)	(136)	(167)

Korjatut muutokset on laskettu kunkin kellonaikaryhmän päivittäisistä säilöönottojen lukumääristä.

näin poliisin huomion kohteeksi.

Säilöön otettujen asunto-osoitteen luonne

Lauantaisulkemiskokeilun alussa voidaan Turun säilöön otetuista havaita yksityisasunnossa asuvien ryhmän pysyneen muuttumattomana, kun taas joukkomajoituksessa asuvien tai asunnottomien ryhmä on kasvanut runsaan neljänneksen (taulukko 7 a). Sosiaalisesti irralliset, asunnottomat ja joukkomajoituksessa asuvat ovat kontrollin tavoitettavissa helpommin kuin yksityisessä asunnossa asuvat. Sosiaalisesti irrallisten säilöönottoalttius tulee korostetusti esille poliisin tehostetun toiminnan aikana (Järjestys-74). Kokeilun loppupuolella on havaittavissa yksityisasunnossa asuvien ryhmän kasvua, kun sen sijaan asunnottomien ja joukkomajoituksessa asuvien

Taulukko 7 a. Turun säilöön otettujen miesten asunto-osoitteen prosenttijakaumat ja korjatut muutokset (kaikki päivät)

	esijakso %	I koejakso % I korjattu muutos, %	II koejakso % II korjattu muutos, %		
yksityinen	63	60 - 1	61	+11	
joukkomajoitus, asunnoton	34	39 +28	36	+ 2	
asunto ulko- mailla, tieto puuttuu	(3)	(1)	(3)		
yhteensä N	100 (752)	100 (977)	+ 7 (941)	100 (941)	+10

Korjatut muutokset on laskettu kunkin asunto-osityhmän päivittäisistä säilöönottojen lukumääristä.

Jakaumien prosentit on merkitty sulkeisiin eikä muutoksia ole laskettu, jos kaikki kantalukuina käytettävät säilöönottotapausten lukumäärät ovat alle 30.

Taulukko 7 b. Turun säilöön otettujen miesten asunto-osoitteen prosenttijakaumat ja korjatut muutokset (lauantait)

	esijakso %	I koejakso % I korjattu muutos, %	II koejakso % II korjattu muutos, %		
yksityinen	59	64 -15	61	± 0	
joukkomajoitus, asunnoton	37	32 -29	34	-15	
asunto ulko- mailla, tieto puuttuu	(4)	(4)	(5)		
yhteensä N	100 (152)	100 (136)	-22 (167)	100 (167)	- 4

Korjatut muutokset on laskettu kunkin asunto-osityhmän päivittäisistä säilöönottojen lukumääristä.

Jakaumien prosentit on merkitty sulkeisiin eikä muutoksia ole laskettu, jos kaikki kantalukuina käytettävät säilöönottotapausten lukumäärät ovat alle 30.

ryhmä on supistunut kokeilun kuluessa.

Lauantaipäivien säilöönotoissa on sosiaalisesti irrallisten ryhmä pienentynyt voimakkaammin kuin yksityisasunnossa asuvien ryhmä (taulukko 7 b). Kokeilun lopussa tämä ilmiö on vielä voimistunut.

Lauantaipäivien säilöönottomäärien tarkastelu osoittaa, että kokeilun aikana on sosiaalisesti irrallisten ryhmä supistunut poliisin tehostetusta toiminnasta huolimatta. Voidaan sanoa, että alkoholin saatavuuden rajoittamisella on ollut sosiaalisesti irrallisten käyttäytymistä hillitsevä vaikutus.

Lopuksi

Kahdeksan kuukautta kestäneen lauantaisulkemiskokeilun alkoholipoliittisista vaikutuksista voidaan sanoa, että alkoholin saatavuuden rajoittaminen vähentää katujen ja julkisten paikkojen juopumushäiriöitä sekä vaikuttaa edullisesti juopumustilanteeseen. Poliisin suojiin joutui etenkin kokeilun lopussa lievästi päihtyneitä. Sammuneiden sekä väkivaltaisten tai vaarallisten päihtymystapausten määrät supistuivat kokeilun kestäessä. Lisäksi voidaan todeta, että yleisillä alkoholipoliittisilla keinoilla voidaan vaikuttaa hillitsevästi alkoholisoituneen ja sosiaalisesti irrallisen ryhmän käyttäytymiseen. Korvikkeiden tai laittoman alkoholin käytön lisääntymistä ei kokeilun aikana voitu havaita.

Kirjallisuus

Alkoholikonflikten 1963. Medicinska verkningar. Stockholm 1965

Alkon vuosikirja 1976. Helsinki 1977

Järjestys -74. Tehostettu järjestyksenvalvonta Helsingin kaupungin alueella 9. 9.—22. 9. 1974. Helsinki 1974

Komiteanmietintö 1974:92. Järjestys- ja turvallisuusasiain toimikunnan mietintö. Helsinki 1974

Mäkelä, Klaus: Types of alcohol restrictions, types of drinkers and types of alcohol damages: the case of the personnel strike in the stores of the Finnish Alcohol Monopoly. Reports from the Social Research Institute of Alcohol Studies no 77, 1974

PM angående inverkan på försäljning och fyllerifrekvens av kortare expeditionstider i bolagets butiker. Nya Systemaktiebolaget. Styrelse-PM nr 15-11.5. 1959

Pöysä, Toivo: Alkon lakon vaikutuksista. Alkoholipolitiikka 36 (3): 150—152, 1971

Statens offentliga utredningar 1974:91. Alkoholpolitik. Del 2. Åtgärder. Betänkande avgivet av alkoholpolitiska utredningen. Stockholm 1974

Säilä, Sirkka-Liisa: Lakkosäilöönotot. Alkoholipoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimusseloste no 67, 1973

Säilä, Sirkka-Liisa: Lauantaisulkemiskokeilu ja juopumushäiriöt. Alkoholipoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimusseloste no 113, 1978

Takala, Hannu: Alkon lakko ja poliisin tietoon tullut rikollisuus. Alkoholipolitiikka 38 (1): 21—24, 1973.

Alkoholipolitiikka Vol. 43: 91—99, 1978